مجلهٔ پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت
شمارهٔ پیاپی ۷۲، بهار و تابستان، سال۱۴۰۳
Journal of research on Issues of Education
مقاله علمی پژوهشی | http://isoedmag.ir | Research Article
صفحه۱۱۳-۱۲٤

عنوان: تحلیل محتوای کتاب‌های درسی هدیه‌های آسمانی دوره ابتدایی از نظر توجه به مؤلفه¬های هوش هیجانی

سیروس محمودی[۱] و شیرین عسکری[۲]

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی کتاب‌های درسی هدیه‌های آسمانی دوره ابتدایی از نظر توجه به مؤلفه‌های هوش هیجانی انجام شده است. جامعه آماری شامل کتاب‌های هدیه‌های آسمانی پایه دوم تا ششم(چاپ۱۴۰۲) بوده است و با توجه به ماهیت موضوع تحقیق نمونه گیری انجام نشد و همه جامعه آماری بررسی گردید. ابزار پژوهش فهرست وارسی تحلیل محتوای محقق ساخته بود که برای تعیین روایی ابزار، از روش روایی صوری و محتوایی و برای تعیین پایایی از روش بازآزمایی استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان داد که در کتاب‌های هدیه‌های آسمانی دوره ابتدایی به مؤلفه‌های «روابط بین فردی» با ۴۱۳ فراوانی(۴۰/۲درصد)، «خودآگاهی هیجانی» با ۱۶۰فراوانی(۱۵/۵درصد)، «خرسندی» با ۸۸ فراوانی(۸/۶درصد)، «مسؤلیت پذیری» با ۸۵ فراوانی(۸/۳درصد)، «خودشکوفایی» با۵۸ فراوانی(۵/۶ درصد)، «حرمت خود» با ۴۶ فراوانی(۴/۵درصد) بیشترین توجه شده و به مؤلفه‌های «خودابرازی» و «همدلی» هر کدام با۲۹ فراوانی(۲/۸درصد)، «تحمل فشار روانی» با ۲۶ فراوانی(۲/۵درصد)، «کنترل تکانش» با ۲۲ فراوانی(۲/۱درصد)، «خوش بینی» با ۱۹ فراوانی(۱/۸درصد)،« واقع گرایی» با ۱۷ فراوانی(۱/۶درصد)، «حل مسأله» با ۱۵ فراوانی(۱/۴درصد)، «انعطاف پذیری» با ۱۰ فراوانی(۰/۹۷درصد)، استقلال با ۹ فراوانی(۰/۸۷ درصد)، توجه کمتری شده است.

اطلاعات مربوط به مقاله

کلید واژگان
کتاب‌های درسی، هوش هیجانی، خودشکوفایی

[۱]. گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران،ایران mahudi.s@pnu.ac.ir
[۲]. آموزگار اداره ناحیه ۲ شیراز، فارس، ایران

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-11-18]

مقدمه

هوش هیجانی ترکیب هیجان با شناخت یا هیجان با هوش است. پیشینه علمی هوش هیجانی به نظریه اجتماعی ثورندایک در سال ۱۹۲۰ بر می‌گردد. وی در دهه‌های ۱۹۲۰ و ۱۹۳۰ با نوشتن کتاب سه جلدی روان شناسی آموزشی، از هوش اجتماعی نام برده است(شریفی و آقایاری،۱۳۸۷،ص۲۱۲). در سال۱۹۸۵، بار–آن[1] برای اولین بار اصطلاح هوش هیجانی را وضع کرد. وی بیان می‌کند پرسش من در ابتدا این بود که آیا عواملی وجود دارد که تعیین کننده توانایی یک شخص برای اثر بخش بودن در زندگی باشد؟ سپس دریافتم که افراد می‌توانند هوش عمومی بالایی داشته باشند و در عین حال موفق نباشند(بار–آن،۲۰۰۴). در سال۱۹۹۰، نیز روان‌شناسی به نام سالووی، اصطلاح هوش هیجانی را برای بیان کیفیت و درک احساسات افراد، همدردی با احساسات دیگران و توانایی اداره مطلوب خلق و خو به کار برد. در حقیقت این هوش، مشتمل بر شناخت احساسات خویش و دیگران و استفاده از آن برای اتخاذ تصمیمات مناسب در زندگی است. به عبارتی دیگر، هوش هیجانی عاملی است که به هنگام شکست، در شخص انگیزه ایجاد می‌کند و منجر به برقراری رابطه خوب با مردم می‌شود(حسن‌زاده و ساداتی،۱۳۸۸). هوش هیجانی در سی سال اخیر به عنوان یکی از مؤلفه‌های قطعی سازگاری هیجانی، سلامت شخصی، موفقیت در زندگی و روابط میان فردی در زمینه‌های مختلف زندگی روزانه شناخته شده است(پابلو و دسایر[2]،۲۰۰۸). هوش هیجانی به عنوان یک مؤلفه مهم در ساختار شخصیتی انسان قرار می‌گیرد. انگیزش، شناخت، هیجان و خودآگاهی به صورت خاصی در روانشناسی شخصیت به عنوان چهار جریان اصلی محسوب می‌شود که مبنای زیست شناسی شخصیت را تشکیل می‌دهد(اکبرزاده،۱۳۸۳). همچنین مفهوم هوش هیجانی به عنوان توانایی کنترل هیجانات زندگی افراد و موفقیت آنها در زندگی توجه شده است(سالوی و گروال[3]،۲۰۰۵). این نوع هوش موجب پردازش مناسب اطلاعاتی می‌شود که بار هیجانی دارند و استفاده از آنها برای هدایت فعالیت شناختی مانند حل مسأله و تمرکز انرژی بر روی رفتارهای لازم ضرورت دارد(مایر و سالوی[4]،۱۹۹۷). گلمن معتقد است که افراد باید به طور هوشمندانه‌ای با هیجانات مواجه شوند. وی بر این باور است که تنها با هوش هیجانی می‌توان خود را برای پایداری در مقابل ناکامی برانگیخت، حالات روحی و خلق خود را تنظیم کرد و ارضای نیاز را به تعویق انداخت، از غرق شدن در مسائل ناراحت کننده اجتناب کرد و با دیگران همدلی نمود(گلمن[5]،۱۳۸۴).

هوش هیجانی نقش مؤثری در عملکرد شخصی و روابط بین فردی ایفا می‌کند(الکوزی[6] و همکاران،۲۰۱۹). افراد دارای هوش هیجانی بالاتر در تصمیم گیری‌های دشوار هیجانی به میزان بیشتری از اطلاعات اجتماعی استفاده می‌کنند و این مسأله در فرایند تصمیم‌گیری به آنها کمک شایانی می‌کند(الکوزی، شواب و کیلگور[7]،۲۰۱۶). همچنین این افراد در هنگام تصمیم‌گیری، احساسات خود را مدیریت نموده و عواطف دیگران را در نظر می‌گیرند(اوتمان و مودا[8]،۲۰۱۸). هوش هیجانی عامل مؤثر و تعیین کننده در برایندهای زندگی واقعی مانند عملکرد عاطفی و توانایی رهبری، موفقیت در مدرسه و تحصیل، موفقیت در شغل و روابط بین شخصی و به طور کلی در کنش‌وری سلامت می‌باشد(گاتیرز– کوبو[9] و همکاران،۲۰۱۶؛ کوت[10] و همکاران،سیاروچی و همکاران،۱۳۸۵).

یکی از نیازهای اساسی دانش‌آموزان، توجه به نیازهای عاطفی و هیجان‌ها و آموزش منظم آنها در مدارس است. در مدارس دانش‌آموزان با ارزش‌ها و باورهای جدید مواجه می‌شوند و باید خود را با انتظارات والدین، همسالان و مدرسه سازگار نمایند، بنابراین دانش‌آموزان بیش

1. Bar-On
2. Pablo& Desiree
3. Salovey & Grewal
4. Mayer& Salovey
5. Golman
6. Alkozei
7. ..Schwab& Killgore
8. Othman&Muda
9. Gutie´rrez-Cobo
10. Co^te

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-11-18]

ازسایر گروه‌های اجتماعی نیازمند مهارت‌ها و توانایی‌های اجتماعی و هیجانی مؤثر برای سازگاری با محیط خود هستند(ملکی،۱۳۷۹). با این وجود پژوهش‌های متعدد نشان داده است که کودکان و نوجوانان نسل حاضر نسبت به نسل گذشته از نظر عاطفی و هیجانی با مشکلات بیشتری مواجه هستند(گلمن،۱۳۸۳).

نظام‌های تعلیم و تربیت نقش اساسی در یادگیری مهارت‌های هیجانی دانش‌آموزان به عهده دارند(برادبری و گریوز،۱۳۹۸). در صورتی که رشد مهارت‌های هیجانی در محیط اولیه خانواده مطلوب نباشد، این امکان وجود دارد تا مدارس از طریق آموزش‌های ترمیمی به جبران این کاستی‌ها بپردازند، بر این اساس بسیاری از صاحبنظران نسبت به توسعه مهارت‌های هیجانی در مدارس تأکید نموده‌اند(کلارک[1]،۲۰۱۰؛ کوزکان و اوکساز[2]،۲۰۱۹).

در نظام‌های آموزشی متمرکز، کتاب‌های درسی از اهمیت بسیاری برخوردارند و همه عوامل آموزشی بر اساس محتوای آن تعیین و اجرا می‌شود. کتاب‌های درسی به دلیل اهمیت زیادی که در تعیین اهداف برنامه درسی دارند، کانون توجه بسیاری از دست‌اندرکاران آموزش و پرورش می‌باشند. با توجه به اهمیت بعد هیجانی کودکان، محتوای کتاب‌های درسی باید به صورت موشکافانه و دقیق انتخاب و تدوین شود تا بتواند مهارت‌های هیجانی را در کودکان پرورش دهند(مکلم[3]، ۱۳۹۰). از سوی دیگر، هوش هیجانی بخش جدایی ناپذیر از عقل دینی است(میردریکوندی،۱۳۹۰،ص۱۲۰). اصول و مؤلفه‌های هوش هیجانی در آیات و روایات و همچنین در سیره پیشوایان دینی به خوبی تبیین شده است(قاضی‌زاده هاشمی،۱۳۹۶؛پورکرمان،۱۳۹۳؛ عباسی،۱۳۹۰). بر این اساس در پژوهش حاضر این سؤال مطرح می‌شود که در کتاب‌های هدیه‌های آسمانی دوره ابتدایی به چه میزان به مؤلفه‌های هوش هیجانی توجه شده است.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

در الگوی بار–آن، هوش هیجانی به عنوان مجموعه‌ای از مهارت‌ها، صلاحیت‌ها و توانایی‌های غیرشناختی در نظر گرفته می‌شود. ابعاد اصلی و مؤلفه‌های تشکیل دهنده هوش هیجانی عبارتند از:

الف:بعد درون فردی: این بعد توانایی‌های شخص را در آگاهی از هیجان‌ها و کنترل آنها مشخص می‌کند. این بعد شامل مؤلفه‌های خودآگاهی عاطفی، ابرازگرایی، حرمت نفس، خودشکوفایی و استقلال عمل می‌باشد.

۱–خوداگاهی هیجانی: این مؤلفه میزان آگاهی فرد از هیجانات خویش و درک و فهم این هیجانات را بررسی می‌کند. شناخت و آگاهی فرد از احساسات و هیجانات خویش، باعث خودپنداره مثبت، اعتماد به نفس بالا و در نتیجه عزت نفس فرد می‌شود(هاگس،پترسون وترل۱۳۸۸،ص۷۷).

۲– ابرازگرایی(قاطعیت): این مؤلفه ابراز احساسات، باورها، افکار و دفاع منطقی و مطلوب از حق و حقوق خویشتن را مورد بررسی قرار می‌دهد. صاحبنظران رفتارهای قاطعانه را در سه دسته قرار داده‌اند:الف)بیان احساسات مثبت و منفی ب)نپذیرفتن خواسته‌های نابجای دیگران و مقاومت در برابر آنها ج)ابراز نظرهای شخصی(فتی و همکاران،۱۳۸۲،ص۱۲۲).

۳–حرمت نفس: این مؤلفه توانایی خودآگاهی و درک پذیرش خویش و احترام به خود را بررسی می‌کند. حرمت نفس، قضاوت و نگرشی است که شخص به طور مداوم در جنبه‌های فردی، خانوادگی، اجتماعی و غیره از خود دارد و باعث می‌شود که شخص خود را فردی باارزش یا بی ارزش ارزیابی نماید(مقبل خواجه، ۱۳۸۸،ص۲۴).

۴– خودشکوفایی: این مؤلفه توانایی تشخیص استعدادهای ذاتی و استعداد انجام کارهایی که شخص می‌تواند و می‌خواهد از انجام آنها لذت می‌برد، بررسی می‌کند(بار–آن،۲۰۰۱،ص۸۹). خودشکوفایی مستلزم داشتن انگیزه برای کسب آمادگی و تلاش جهت وصول به اهداف

1. Clarke
2. Coskun & Oksuz
۳. Macklem

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-11-18]

است که از طریق درگیری با اهداف و احساس تعهد نسبت به علایق خود حاصل می‌شود. خودشکوفایی یعنی تلاش مستمر در تمام زندگی که در نهایت موجب زندگی غنی و پربار می‌شود(سیاروچی،فورگاس و مایر،۱۳۸۳،ص۱۵۱).

۵- استقلال عمل: این مؤلفه توانایی خود رهبری، خویشتن داری فکری و عملی و رهایی از وابستگی‌های هیجانی را مورد بررسی قرار می‌دهد. این شایستگی به این معنی نیست که فرد نسبت به نیازهای سایر افراد حساس نباشد یا مطالبات اجتماعی را مد نظر قرار ندهد، بلکه این شایستگی به این معناست که فرد دروندادها و تجربه‌های حاصل را تجزیه و تحلیل کند، به باورها و ارزش‌های شخصی خود دسترسی یابد و نتیجه‌گیری کند و فعالیتی را سرلوحه خویش قرار دهد که موجب معنا بخشی به زندگی خصوصی او می‌شود(هاگس،پترسون وترل۱۳۸۸،ص۸۸).

ب:بعد سازگاری: این بعد انعطاف پذیری، حل مسأله و واقع گرایی را مورد بررسی قرار می‌دهد.

۱-انعطاف پذیری: این مؤلفه توانایی همسازی با هیجان‌ها، افکار و رفتارهای فرد را در شرایط و موقعیت‌ها مختلف بررسی می‌کند. در واقع این مهارت به تعدیل افکار، رفتار و هیجانات خود متناسب با تغییر شرایط و موقعیت‌ها اشاره دارد(مکلم،۱۳۹۰،ص۹۰).

۲-حل مسأله: توانایی تشخیص و تعریف مشکلات، خلق و کاربست راه حل‌های مؤثر را مورد بررسی قرار می‌دهد(بار-آن،۲۰۰۱،ص۱۷).

۳-واقع‌گرایی: این مؤلفه به توانایی سنجش و هماهنگی بین چیزی که به صورت هیجانی تجربه شده و چیزی که به طور واقعی وجود دارد.واقع‌گرایی به شخص این توان را می‌دهد که بین اهداف و توانایی‌های خود توازن برقرار کند(مقبل خواجه، ۱۳۸۸،ص۷۰).

ج: بعد خلق و خوی عمومی: این بعد خرسندی و خوش بینی فرد را مورد بررسی قرار می‌دهد.

۱- خرسندی: این مؤلفه توانایی احساس رضایت از زندگی، احساس رضایت از خود و دیگران، سرزندگی و ابراز احساسات مثبت را بررسی می‌کند(اکبرزاده،۱۳۸۳). افرادی که از خرسندی ضعیفی برخوردارند دارای ویژگی‌هایی مانند نگرانی، عدم اطمینان به آینده، کناره‌گیری اجتماعی، کمبود سائق، احساس گناه و نارضایتی از زندگی هستند(مقبل خواجه، ۱۳۸۸،ص۹۵).

۲-خوش بینی: توانایی توجه به جنبه‌های روشن‌تر زندگی و حفظ نگرش مثبت را حتی در هنگام وجود احساسات منفی و ناخوشایند مورد بررسی قرار می‌دهد. (بار-آن،۲۰۰۲،ص۱۸).

د:بعد میان فردی: این بعد توانایی شخص را برای سازگاری با دیگران و مهارت‌های اجتماعی را بررسی می‌کند

۱- همدلی: این مؤلفه توانایی آگاهی از احساسات دیگران و تحسین آن احساسات را بررسی می‌کند. شخص دارای توانایی همدلی، توانایی پذیرش دیدگاه دیگران را دارد. وقتی فردی ازمهارت‌های مناسب همدلانه برخوردار باشد، در درک تفاوت‌های مردم بر اساس واکنش‌های عاطفی آنان توانمند است.برعکس فقدان این مهارت، به معنی بی‌خبری مردم از نشانه‌های مهم میان‌فردی است(مورگان،۱۳۸۹،ص۸۳).

۲- مسؤلیت اجتماعی: این مؤلفه توانایی فرد را در معرفی خود به عنوان عضوی مفید، سازنده و دارای حس همکاری در گروه اجتماعی خویش را مورد بررسی قرار می‌دهد(بار-آن،۲۰۱۲،ص۱۶)

۳-روابط بین فردی: این بعد توانایی ایجاد و حفظ روابط رضایت بخش متقابل را که نزدیکی عاطفی، صمیمیت، داد و ستد مهر آمیز از ویژگی‌های آن است، بررسی می‌کند. در صورتی که فرد در برقراری ارتباط مطلوب با دیگران موفق عمل کند، زمینه‌ای فراهم می‌شود تا از تجربه‌های شخصی در طول معاشرت و مشارکت با دیگران لذت حاصل شود(هاگس،پترسون وترل۱۳۸۸،ص۱۱۴).

ه-بعد کنترل تنش‌ها: این بعد توانایی تحمل فشار روانی و کنترل تکانه‌ها را بررسی می‌کند.

۱-تحمل فشار روانی: این مؤلفه توانایی تحمل فرد را در برابر رویدادهای ناخوشایند و شرایط تنش‌زا و هیجانهای شدید بررسی می‌کند. وقتی فشار روانی زیاد می‌شود، هوش هیجانی در تحلیل موقعیت به فرد کمک می‌کند تا با تدابیر کاملتری با هیجانات ناشی از فشار روانی روبرو شود(هاگس،پترسون وترل۱۳۸۸،ص۱۲۱).

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-11-18]

۲-کنترل تکانه‌ها: این مؤلفه توانایی مقاومت فرد را در برابر تنش‌ها یا وسوسه‌ها وکنترل هیجان‌های خویش را بررسی می-کند(اکبرزاده،۱۳۸۳).

در زمینه میزان توجه کتاب‌های درسی به مؤلفه‌های هوش هیجانی پژوهش‌هایی انجم شده است. در این بخش، این پژوهش‌ها به اختصار بررسی می شوند.

قادری(۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان«تحلیل محتوای کتابهای فلسفه،جامعه شناسی،روان شناسی و دین و زندگی دوره دوم آموزش متوسطه بر اساس مؤلفه های هوش هیجانی از دیدگاه بار-آن» نشان داد که در کتاب‌های بررسی شده به گونه‌ای متعادل و متوازن به مؤلفه‌های هوش هیجانی توجه نشده است.

حسنی، فیاض و ملکی(۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان«تحلیل محتوای مؤلفه‌های درون فردی هوش هیجانی در کتب درسی بخوانیم دوره ابتدایی» نشان دادند که در این کتاب‌ها بیشترین میزان توجه به عامل خودشکوفایی و کمترین توجه به عامل جرأت‌مندی بوده است.

آریایی(۱۳۹۲)در پژوهشی با عنوان «تحلیل محتوای کتب فارسی(بخوانیم) دوره ابتدایی بر اساس مولفه‌های هوش هیجانی»، نشان داد که در کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی به مؤلفه‌های قاطعیت، مسئولیت اجتماعی، واقعیت سنجی، انعطاف پذیری بسیار کم توجه شده است و به مولفه‌ی خود شکوفایی اصلاً توجه نشده است .

هاشمی و چمنی(۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان«تحلیل محتوای کتاب‌های درسی دوره راهنمایی بر اساس مؤلفه‌های هوش هیجانی»، نشان دادند که میزان توجه کتاب‌های درسی دوره راهنمایی به هر یک از مؤلفه‌های هوش هیجانی متفاوت می‌باشد؛ به گونه‌ای که مؤلفه ادراک و شناسایی هیجان بیشتر از مؤلفه‌های درک، کاربرد و مدیریت هیجان مورد توجه قرار گرفته است. همچنین نتایج این پژوهش نشان داد که کتاب‌های فارسی بیش از کتاب‌های تاریخ و تعلیمات دینی دربرگیرنده مؤلفه‌های هوش هیجانی بوده است.

عبدی و بابایی(۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «تحلیل محتوای کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی و علوم تجربی دوره راهنمایی بر اساس مؤلفه‌های هوش هیجانی» نشان دادند که متداول‌ترین مؤلفه‌های هوش هیجانی در متن کتاب‌های مطالعات اجتماعی مؤلفه آگاهی اجتماعی، در تمرین‌ها مؤلفه خود مدیریتی و در تصویرها مؤلفه مهارت اجتماعی بوده است. همچنین نتایج این پژوهش نشان داد که مؤلفه‌های هوش هیجانی در کتاب‌های مطالعات اجتماعی و علوم تجربی به طور منطقی و از یک پایه به پایه دیگر مرتب نشده است.

حسنی(۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «تحلیل محتوای کتب (فارسی) بخوانیم دوره ابتدایی با توجه به مولفه‌های هوش هیجانی از دیدگاه (بار ـ اُن)» نشان داد که محتوای کتب فارسی(بخوانیم) دوره تحصیلی ابتدایی در برخی از مولفه‌ها تأکیدی بر ایجاد و توسعه هوش هیجانی در دانش‌آموزان ندارند و تعادلی در محتوای کتب یادشده در پرداختن به مولفه‌ها یا آموزش آن‌ها مشاهده نمی‌شود.

خشچیان، مهران و اکبرزاده(۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان«بررسی مؤلفه‌های هوش هیجانی در کتاب‌های درسی سال اول دوره متوسطه»، نشان دادند که در کتاب‌های بررسی شده به مؤلفه‌های هوش هیجانی هم از نظر کمی و هم از نظر کیفی بسیار کم‌رنگ و گذرا توجه شده است. همچنین نتایج این پژوهش نشان داد که اهداف آموزشی این کتاب‌ها با مؤلفه‌های هوش هیجانی همسو نیست.

روش تحقیق

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-11-18]

در این پژوهش با توجه به ماهیت موضوع از روش تحلیل محتوا استفاده شده است. روش تحلیل محتوا یکی از روش‌هایی است که در چند دهه اخیر به شدت رو به گسترش بوده است (کریپیندورف[۱]،۱۳۹۴؛ هولستی[۲]، ۱۳۷۳).کرلینجر تحلیل محتوا را روشی پژوهشی برای توصیف عینی، منظم و کمی متغیرها دانسته است(بیابانگرد،۱۳۸۴: ۳۹۰). در این روش پژوهشگر می‌کوشد از طریق مطالعه یک پیام مکتوب یا شفاهی، به داده‌هایی دست یابد تا به کمک آنها به بررسی سؤالات یا فرضیات تحقیق بپردازد(گال و بورگ[۳]،۱۳۸۴).

جامعهٔ آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری

در پژوهش حاضر، جامعهٔ آماری شامل کلیه کتاب‌های درسی هدیه‌های آسمانی دوره ابتدایی است. در این پژوهش با توجه به ماهیت موضوع نمونه‌گیری انجام نشده و همه جامعه آماری بررسی شده است

ابزار اندازه گیری

در این پژوهش، برای بررسی و تحلیل محتوای کتاب‌های درسی هدیه‌های آسمانی، از فهرست وارسی تحلیل محتوا، استفاده شد که شامل ۱۵ مؤلفه هوش هیجانی می‌باشد.

مؤلفه‌ها و مصادیق هوش هیجانی

مؤلفه‌های هوش هیجانی	مصادیق
خودآگاهی هیجانی	نگاهی سرشار از تحسین به قاسم(ع) انداخت(پایه ششم،ص۱۸).
ابرازگرایی(قاطعیت)	دانش‌آموز نمونه کسی است که خجالتی نیست و بدون ترس و نگرانی هر سؤالی دارد یا معلم در میان می‌گذارد(پایه ششم،ص۳۱)
حرمت نفس	صدای مادر بلند شد:«دخترم، من آماده‌ام. زودتر حاضر شو». پروانه برای آخرین بار جلوی آینه آمد و با دیدن خودش لبخندی زد(پایه سوم،ص۶۶).
خودشکوفایی	البته شاید ما نتوانیم کسی را پیدا بکنیم که همیشه و در تمام کارهایش نمونه باشد.مهم این است که ما باید تلاش کنیم تا هر کاری را درست و دقیق انجام دهیم و تا اندازه‌ای که می‌توانیم، در هر کاری نمونه باشیم(پایه ششم،ص۱۰۱).
استقلال عمل	اما قاسم (ع) تصمیم خود را گرفته بود، می‌خواست به میدان جنگ برود. دستان عمو را محکم در دست گرفت و غرق بوسه کرد و با چشمان خیس بر خواسته خویش پافشاری کرد(پایه ششم،ص۱۸).
انعطاف پذیری	البته خدای مهربان به بیماران و کسانی که توانایی روزه گرفتن در ماه رمضان را ندارند، اجازه داده است تا ماه رمضان سال بعد یا هر زمان که توانستند، روزه بگیرند(پایه سوم، ص۵۲).
حل مسأله	مهدی و هادی با تعجب به یکدیگر نگاه می‌کنند و می‌گویند:«آنها به تذکرات ما توجهی نمی‌کنند،چگونه آنها را متوجه خطایشان کنیم؟» (پایه ششم،ص۲۵).
واقع گرایی	امام هادی(ع): به جای اینکه برای عدم موفقیت‌های گذشته حسرت و اندوه بخوری، با داشتن تصمیم و اراده قوی آنها را جبران کن.(پایه پنجم،ص۷۲)
خرسندی	[پیامبر اکرم(ص)] ...و با شوخی‌های سالم و مفید دیگران را شاد می‌کردند و می‌فرمودند هر کس مؤمنی را شاد کند،خدا را خوشنود کرده است(پایه ششم صفحه۳۵).
خوش بینی	بچه‌ها! روزی که امام مهربان ما ظهور کند، دوران ستمگری به پایان می‌رسد و همه بچه‌های دنیا در آن روز زیبا، شاد و خندان هستند(پایه چهارم،ص۸۰).
همدلی	[پیامبر اکرم(ص)] ...و اگر بیمار بودند، به عیادت آنان می‌رفتند و با سخنان دلگرم کننده به آنان امیدواری می‌دادند(پایه ششم صفحه۳۶).
مسؤلیت اجتماعی	وَلْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ.ال عمران/۱۰۴
روابط بین فردی	خدا در قرآن، همه‌ی ما مسلمانان را برادر یکدیگر شمرده و به ما سفارش کرده است که به یکدیگر محبت بورزیم و انسان‌های با ایمان و نیکوکار را دوست بداریم(پایه ششم،ص۳۰).
تحمل فشار روانی	پیامبر اکرم(ص) از مرگ فرزندش بسیار غمگین شد اما صبر خود را از دست نداد(پایه چهارم،ص۳۴)
کنترل تکانه‌ها	نیکوکاران کسانی هستند که خشم خود را فرو می‌برند.ال عمران،آیه۱۳۴(پایه پنجم،ص۱۰) اشتباه دیگران را ببخشید و لزخطاهای آنها بگذرید. سوره نور،آیه۲۲(پایه سوم،ص۹۴)

۱. Krippendorff

۱. Holsti

۱. Borge & Gall

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-11-18]

روایی ابزار اندازه‌گیری

برای تعیین روایی فهرست وارسی تحلیل محتوا، از روش روایی صوری، محتوایی و نظر اساتید روانشناسی استفاده شده است.

پایایی ابزار اندازه گیری

برای تأمین پایایی ابزار اندازه‌گیری از روش اجرای مجدد استفاده شد. بدین صورت که فرم نهایی تحلیل محتوا به طور همزمان و مجزا در اختیار تحلیل‌گر محتوای متخصص دیگری قرار گرفت که به طور مجزا، برخی ازکتاب‌ها را تحلیل نمایند. ضریب همبستگی داده‌های حاصل از تحلیل‌های انجام شده همزمان و پژوهشگر اصلی و متخصص مذکور مورد محاسبه قرار گرفت که نتیجه حاصله مبین ضریب همبستگی۰/۸۱ بوده است.

تعیین واحدهای تحلیل

برای تحلیل محتوای کتاب‌های درسی، در این پژوهش متن، تصویر، پرسش و فعالیت مورد بررسی قرار گرفته است و واحد تحلیل، مضمون در نظر گرفته شده است .

یافته های پژوهش

در این بخش یافته‌های پژوهش بر مبنای سؤالات پژوهش ارائه می‌گردد.

الف:تحلیل محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی پایه دوم ابتدایی از نظر توجه به مؤلفه‌های هوش هیجانی

جدول۲.فراوانی مؤلفه‌های هوش هیجانی در کتاب هدیه‌های آسمانی پایه دوم ابتدایی

مؤلفه‌ها / آماره	خود آگاهی هیجانی	خودباوری	حرمت خود	خودشکوفایی	استقلال	همدلی	مسؤلیت پذیری	روابط بین فردی	واقع گرایی	انعطاف پذیری	حل مسأله	تحمل فشار روانی	کنترل تکانش	خوش بینی	خرسندی	مجموع
فراوانی	۱۶	۲	۹	۱۰	۰	۱۲	۱۶	۵۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱۵	۱۳۱
درصد	۱۲/۲	۱/۵	۶/۹	۷/۶	۰	۹/۲	۱۲/۲	/۲ ۳۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۷۶	۱۱/۴	۱۰۰

مطابق با جدول شماره۲، در کتاب هدیه‌های آسمانی پایه دوم ابتدایی در مجموع ۱۳۱ مرتبه به مؤلفه‌های هوش هیجانی توجه شده است. در این کتاب به ترتیب به مؤلفه‌های «روابط بین فردی» با ۵۰ فراوانی(۳۸/۲درصد)، «مسؤلیت پذیری» و «خودآگاهی هیجانی » هر کدام با ۱۶ فراوانی(۱۲/۲درصد)، خرسندی با ۱۵ فراوانی(۱۱/۴درصد)، همدلی با ۱۲فراوانی(۹/۲درصد)، «خودشکوفایی» با ۱۰ فراوانی(۷/۶درصد)، حرمت خود با۹فراوانی(۶/۹درصد) بیشترین توجه و به مؤلفه‌های «خوداباوری» با ۲ فراوانی(۱/۵درصد)، خوش‌بینی با ۱ فراوانی(۰/۷۶درصد) توجه کمتری شده است و به مؤلفه‌های«استقلال»، «کنترل تکانش»، «واقع گرایی»، «انعطاف پذیری»، «حل مسأله» و «تحمل فشار روانی» هیچ توجهی نشده است.

ب:تحلیل محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی پایه سوم ابتدایی از نظر توجه به مؤلفه‌های هوش هیجانی

جدول۳.فراوانی مؤلفه‌های هوش هیجانی در کتاب هدیه‌های آسمانی پایه سوم ابتدایی

مؤلفه‌ها / آماره	خود آگاهی هیجانی	خوداباوری	حرمت خود	خودشکوفایی	استقلال	همدلی	مسؤلیت‌پذیری	روابط بین فردی	واقع گرایی	انعطاف‌پذیری	حل مسأله	تحمل فشار روانی	کنترل تکانش	خوش‌بینی	خرسندی	مجموع
فراوانی	۲۴	۴	۲۰	۲۲	۳	۹	۱۷	۶۵	۰	۸	۱	۷	۲	۱	۲۴	۲۰۷
درصد	۱۱/۶	۱/۹	۹/۷	۱۰/۶	۱/۴	۳/۴	۸/۲	۳۱/۴	۰	۳/۸	۰/۴۸	۳/۴	/۹۶	/۴۸	۱۱/۶	۱۰۰

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-11-18]

مطابق باجدول شماره۳، در کتاب درسی هدیه های آسمانی پایه سوم، در مجموع ۲۰۷ مرتبه به مؤلفه‌های هوش هیجانی توجه شده است. در این کتاب به ترتیب به مؤلفه‌های «روابط بین فردی» با ۶۵ فراوانی(۳۱/۴درصد)، «خودآگاهی هیجانی» و «خرسندی» هر کدام با ۲۴ فراوانی(۱۱/۶درصد)، خودشکوفایی با ۲۲ فراوانی(۱۰/۶درصد)، «حرمت خود» با ۲۰ فراوانی(۹/۷درصد)، مسؤلیت پذیری با ۱۷ فراوانی(۸/۲درصد)، بیشترین توجه شده است و به مؤلفه‌های همدلی با۹فراوانی(۴/۴درصد)، انعطاف پذیری با ۸فراوانی(۳/۸درصد)، تحمل فشار روانی با ۷ فراوانی(۳/۴درصد)، خودابرازی با ۴ فراوانی(۱/۹درصد)، استقلال با ۳ فراوانی(۱/۴درصد)، و حل مسأله و خوش بینی هر کدام با ۱ فراوانی(۰/۴۸درصد) توجه کمتری شده است و به مؤلفه واقع گرایی هیچ اشاره‌ای نشده است.

ج:تحلیل محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی پایه چهارم ابتدایی از نظر توجه به مؤلفه‌های هوش هیجانی

جدول۴.فراوانی مؤلفه‌های هوش هیجانی در کتاب هدیه‌های آسمانی پایه چهارم ابتدایی

مؤلفه‌ها / آماره	خود آگاهی هیجانی	خودابرازی	حرمت خود	خودشکوفایی	استقلال	همدلی	مسؤلیت‌پذیری	روابط بین فردی	واقع‌گرایی	انعطاف‌پذیری	حل مسأله	تحمل فشار روانی	کنترل تکانش	خوش‌بینی	خرسندی	مجموع
فراوانی	۴۵	۱۱	۱۰	۹	۰	۲	۱۳	۱۳۶	۰	۰	۲	۱۰	۶	۹	۱۹	۲۷۲
درصد	۱۶/۵	۴	۳/۷	۳/۳	۰	/۷۳	۴/۸	۵۰	۰	۰	/۷۳	۳/۷	۲/۲	۳/۳	۷	۱۰۰

مطابق با جدول شماره۴، در کتاب درسی هدیه‌های آسمانی پایه چهارم ابتدایی، در مجموع ۲۷۲ مرتبه به مؤلفه‌های هوش هیجانی توجه شده است. در این کتاب به ترتیب به مؤلفه‌های روابط بین فردی با ۱۳۶ فراوانی(۵۰ درصد)، خودآگاهی هیجانی با ۴۵ فراوانی(۱۶/۵درصد)، خرسندی با ۱۹فراوانی(۷درصد)، مسؤلیت پذیری با ۱۳ فراوانی(۴/۸درصد)، خودابرازی با ۱۱ فراوانی(۴ درصد)، حرمت خود با ۱۰ فراوانی(۳/۷ درصد) و خودشکوفایی با ۹ فراوانی(۳/۳درصد) بیشترین توجه شده و به مؤلفه‌های کنترل تکانش با ۶ فراوانی(۲/۲درصد) و همدلی و حل مسأله هر کدام با ۲ فراوانی(۰/۷۳ درصد) توجه کمتری شده است و به مؤلفه‌های استقلال، واقع گرایی، انعطاف پذیری هیچ اشاره‌ای نشده است.

د:تحلیل محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی پایه پنجم ابتدایی از نظر توجه به مؤلفه‌های هوش هیجانی

جدول۵.فراوانی مؤلفه‌های هوش هیجانی در کتاب هدیه‌های آسمانی پایه پنجم ابتدایی

مؤلفه‌ها / آماره	خود آگاهی هیجانی	خودابرازی	حرمت خود	خودشکوفایی	استقلال	همدلی	مسؤلیت‌پذیری	روابط بین فردی	واقع‌گرایی	انعطاف‌پذیری	حل مسأله	تحمل فشار روانی	کنترل تکانش	خوش‌بینی	خرسندی	مجموع
فراوانی	۳۹	۱	۷	۱۷	۳	۳	۱۳	۱۰۹	۳	۱	۱	۱	۸	۸	۲۱	۲۳۵
درصد	۱۶/۶	۰/۴	۳	۷/۲	۱/۳	۱/۳	۵/۵	۴۶/۴	۱/۳	/۴	/۴	/۴	۳/۴	۳/۴	۹	۱۰۰

مطابق با جدول شماره۵، در کتاب درسی هدیه‌های آسمانی پایه پنجم ابتدایی، در مجموع۲۳۵ مرتبه به مؤلفه‌های هوش هیجانی توجه شده است. در این کتاب به ترتیب به مؤلفه‌های روابط بین فردی با۱۹۹فراوانی(۴۶/۴درصد)، خود آگاهی هیجانی با ۳۹ فراوانی(۱۶/۶درصد)، خرسندی با ۲۱ فراوانی(۹درصد)، خودشکوفایی با ۱۷ فراوانی(۷/۲درصد)، مسؤلیت پذیری با ۱۳ فراوانی(۵/۵درصد)، کنترل تکانش و خوش بینی هر کدام با ۸ فراوانی(۳/۴درصد) بیشترین توجه شده و به مؤلفه‌های واقع گرایی، همدلی و استقلال هر کدام با ۳ فراوانی(۱/۳درصد)، و به مؤلفه‌های خود ابرازی، انعطاف پذیری و حل مسأله هر کدام با با ۱ فراوانی(۴/ درصد) توجه کمتری شده است.

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-11-18]

و:تحلیل محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم ابتدایی از نظر توجه به مؤلفه‌های هوش هیجانی

جدول۶.فراوانی مؤلفه‌های هوش هیجانی در کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم ابتدایی

مؤلفه‌ها / آماره	خود آگاهی هیجانی	خودابزاری	حرمت خود	خودشکوفایی	استقلال	همدلی	مسؤلیت‌پذیری	روابط بین فردی	واقع‌گرایی	انعطاف‌پذیری	حل مسأله	تحمل فشار روانی	کنترل تکانش	خوش‌بینی	خرسندی	مجموع
فراوانی	۳۶	۱۱	۰	۰	۳	۳	۲۶	۵۳	۱۴	۱	۱۱	۸	۶	۰	۹	۱۸۱
درصد	۲۰	۶	۰	۰	۱/۶	۱/۶	۱۴/۴	۲۹/۳	۷/۷	/۵۵	۶	۴/۴	۳/۳	۰	۵	۱۰۰

مطابق با جدول شماره۶، در کتاب درسی هدیه‌های آسمانی پایه ششم ابتدایی، در مجموع۱۸۱ مرتبه به مؤلفه‌های هوش هیجانی توجه شده است. در این کتاب به ترتیب به مؤلفه‌های روابط بین فردی با ۵۳ فراوانی(۲۹/۳ درصد)، خودآگاهی هیجانی با ۳۶ فراوانی(۲۰درصد)، مسؤلیت پذیری با ۲۶ فراوانی(۱۴/۴درصد) بیشترین توجه شده و به مؤلفه‌های خودابرازی و حل مسأله هر کدام با ۱۱ فراوانی(۶درصد)، تحمل فشار روانی با ۸فراوانی(۴/۴درصد)، خرسندی با ۹فراوانی(۵درصد)، کنترل تکانش با ۶ فراوانی(۳/۳درصد)، استقلال و همدلی هر کدام با هر کدام با ۳ فراوانی(۱/۶درصد) و انعطاف پذیری با ۱ فراوانی(۰/۵۵ درصد) توجه کمتری شده است و به مؤلفه‌های حرمت خود، خودشکوفایی و خوش بینی هیچ اشاره‌ای نشده است.

ه: جمع بندی تحلیل‌محتوای کتاب‌های هدیه‌های آسمانی دوره ابتدایی از نظر توجه به مؤلفه‌های هوش هیجانی

جدول۷. فراوانی مؤلفه‌های هوش هیجانی در کتاب‌های هدیه‌های آسمانی دوره ابتدایی

مؤلفه‌ها / پایه	خود آگاهی هیجانی	خودابزاری	حرمت خود	خودشکوفایی	استقلال	همدلی	مسؤلیت‌پذیری	روابط بین فردی	واقع‌گرایی	انعطاف‌پذیری	حل مسأله	تحمل فشار روانی	کنترل تکانش	خوش‌بینی	خرسندی	مجموع
۲	۱۶	۲	۹	۱۰	۰	۱۲	۱۶	۵۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱۵	۱۳۱
۳	۲۴	۴	۲۰	۲۲	۳	۹	۱۷	۶۵	۰	۸	۱	۷	۲	۱	۳۴	۲۰۷
۴	۴۵	۱۱	۱۰	۹	۰	۲	۱۳	۱۳۶	۰	۰	۲	۱۰	۶	۹	۱۹	۲۷۲
۵	۳۹	۱	۷	۱۷	۳	۳	۱۳	۱۰۹	۳	۱	۱	۱	۸	۸	۲۱	۲۳۵
۶	۳۶	۱۱	۰	۰	۳	۳	۲۶	۵۳	۱۴	۱	۱۱	۸	۶	۰	۹	۱۸۱
مجموع	۱۶۰	۲۹	۴۶	۵۸	۹	۲۹	۸۵	۴۱۳	۱۷	۱۰	۱۵	۲۶	۲۲	۱۹	۸۸	۱۰۲۶
درصد	۱۵/۵	۲/۸	۴/۵	۵/۶	۰/۸۷	۲/۸	۸/۳	۴۰/۲	۱/۶	۰/۹۷	۱/۴	۲/۵	۲/۱	۱/۸	۸/۶	

مطابق با جدول شماره ۷، در کتاب‌های هدیه‌های آسمانی دوره ابتدایی، در مجموع ۱۰۲۶ مرتبه به مؤلفه‌های هوش هیجانی توجه شده است. در این کتاب‌ها به ترتیب به مؤلفه‌های «روابط بین فردی» با ۴۱۳ فراوانی(۴۰/۲درصد)، «خودآگاهی هیجانی» با ۱۶۰فراوانی(۱۵/۵درصد)، «خرسندی» با ۸۸ فراوانی(۸/۶درصد)، «مسؤلیت پذیری» با ۸۵ فراوانی(۸/۳درصد)، «خودشکوفایی» با۵۸ فراوانی(۵/۶ درصد)، «حرمت خود» با ۴۶ فراوانی(۴/۵درصد) بیشترین توجه شده و به مؤلفه‌های «خودابرازی» و «همدلی» هر کدام با۲۹ فراوانی(۲/۸درصد)، «تحمل فشار روانی» با ۲۶ فراوانی(۲/۵درصد)، «کنترل تکانش» با ۲۲ فراوانی(۲/۱درصد)، «خوش بینی» با ۱۹ فراوانی(۱/۸درصد)،« واقع گرایی» با ۱۷ فراوانی(۱/۶درصد)، «حل مسأله» با ۱۵ فراوانی(۱/۴درصد)، «انعطاف پذیری» با ۱۰ فراوانی(۰/۹۷درصد)، استقلال با ۹ فراوانی(۰/۸۷ درصد) توجه کمتری شده است.

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-11-18]

نتیجه‌گیری

آموزه‌های هوش هیجانی در آیات و روایات و همچنین در سیره پیشوایان دینی به خوبی تبیین شده است.از سوی دیگر،کاربرد هیجان‌ها در تعلیم و تربیت و تدوین یک برنامه جامع و منسجم تربیتی بر پایه آموزش توانایی‌های عاطفی و هیجانی در رشد و شکوفایی استعدادهای کودکان و نوجوانان نقش مؤثری دارد. بر این اساس در پژوهش حاضر وضعیت محتوای کتاب‌های درسی هدیه‌های آسمانی دوره ابتدایی از نظر توجه به مؤلفه‌های هوش هیجانی بررسی شده است. یافته‌های این پژوهش نشان داد که:

۱- در کتاب هدیه‌های آسمانی پایه دوم ابتدایی به مؤلفه‌های «خودابرازی» و «خوش‌بینی» توجه کمی شده است و به مؤلفه-های«استقلال»، «کنترل تکانش»، «واقع گرایی»، «انعطاف پذیری»، «حل مسأله» و «تحمل فشار روانی» هیچ توجهی نشده است.

۲- در کتاب هدیه‌های آسمانی پایه سوم به مؤلفه‌های «خودابرازی»، «استقلال»، «حل مسأله» و «خوش بینی» توجه کمی شده است و به مؤلفه واقع گرایی هیچ اشاره‌ای نشده است.

۳- در کتاب درسی هدیه‌های آسمانی پایه چهارم ابتدایی، به مؤلفه‌های «کنترل تکانش»، «همدلی» و «حل مسأله» توجه کمی شده است و به مؤلفه‌های استقلال، واقع گرایی، انعطاف پذیری هیچ اشاره‌ای نشده است.

۴- در کتاب درسی هدیه‌های آسمانی پایه پنجم ابتدایی، به مؤلفه‌های «واقع گرایی»، «همدلی»، «استقلال» «خود ابرازی»، «انعطاف پذیری» و «حل مسأله» توجه کمی شده است.

۵- در کتاب درسی هدیه‌های آسمانی پایه ششم ابتدایی، به ترتیب به مؤلفه‌های «استقلال»، «همدلی»، «انعطاف پذیری» توجه کمی شده است و به مؤلفه‌های حرمت خود، خودشکوفایی و خوش بینی هیچ اشاره‌ای نشده است.

۶- در مجموع در کتاب‌های هدیه‌های آسمانی دوره ابتدایی، ترتیب به مؤلفه‌های «روابط بین فردی»، «خوداگاهی هیجانی»، «خرسندی»، «مسؤلیت پذیری»، «خودشکوفایی»، «حرمت خود» بیشترین توجه شده و به مؤلفه‌های «خودابرازی» و «همدلی»، «تحمل فشار روانی»، «کنترل تکانش»، «خوش بینی»، « واقع گرایی» ، «حل مسأله»، «انعطاف پذیری»، استقلال توجه کمی شده است. این یافته با نتایج تحقیقات قادری(۱۳۹۷)، حسنی، فیاض و ملکی(۱۳۹۴)، آریایی(۱۳۹۲) و حسنی(۱۳۹۱) همسو می‌باشد. بر مبنای نتایج این پژوهش به مؤلفان و طراحان کتاب های درسی هدیه‌های آسمانی دوره ابتدایی پیشنهاد می‌شود به آموزه‌ها و مؤلفه‌های هوش هیجانی توجه بیشتری مبذول شود.

منابع

آریایی،آتنا(۱۳۹۲) تحلیل محتوای کتب فارسی(بخوانیم) دوره ابتدایی بر اساس مولفه‌های هوش هیجانی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه الزهرا

اکبرزاده، نسرین(۱۳۸۳). هوش هیجانی، دیدگاه سالوی و دیگران، تهران:انتشارات فارابی

برادبری، تراویس؛ گریوز، جین(۱۳۹۸). هوش هیجانی(مهارت‌ها و آزمون‌ها)، تهران:انتشارات ساوالان

بیابانگرد، اسماعیل(۱۳۸۴). روش های تحقیق در روان شناسی و علوم تربیتی ، تهران: نشر دوران

پورکرمان،محبوبه(۱۳۹۳). هوش هیجانی ومولفه‌های آن از نگاه قرآن و روایات، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده تربیت معلم قران، دانشگاه علوم و معارف قران کریم میبد.

حسن‌زاده، رمضان؛ ساداتی، سید مرتضی(۱۳۸۸). هوش هیجانی(مدیریت احساس، عاطفه و هیجان)، تهران:انتشارات نشر روان

حسنی،حسین؛ فیاض،ایراندخت؛ ملکی،حسن(۱۳۹۴) تحلیل محتوای مؤلفه‌های درون فردی هوش هیجانی در کتب درسی بخوانیم دوره ابتدایی،فصلنامه پژوهش‌های آموزش و یادگیری، سال۲۲،شماره۶۶-۴۵.

حسنی،حسین(۱۳۹۱) تحلیل محتوای کتب (فارسی) بخوانیم دوره ابتدایی با توجه به مولفه‌های هوش هیجانی از دیدگاه (بار اُن، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی

خشچیان،ژاله؛ مهران،گلنار؛ اکبرزاده،نسرین(۱۳۸۹). بررسی مؤلفه‌های هوش هیجانی در کتاب‌های درسی سال اول دوره متوسطه، فصلنامه اندیشه‌های نوین تربیتی، دوره ۶ شماره۴، ۶۰-۳۳.

سیاروچی،ژوزف(۱۳۸۵). هوش هیجانی در زندگی روزمره، ترجمه اصغر نوری امام‌زاده‌ای، اصفهان:انتشارات نو

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-11-18]

شریفی درآمدی،پرویز؛ آقایار،سیروس(۱۳۸۷). هوش هیجانی(بهبود رابطه خود با دیگران)، اصفهان:انتشارات سپاهان.
عباسی، نوذر(۱۳۹۰). تحلیل کیفی بازتاب هوش هیجانی امام علی (ع) در نهج‌البلاغه، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا همدان.
عبدی،علی؛ بابایی،بهاره(۱۳۹۲).تحلیل محتوای کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی و علوم تجربی دوره راهنمایی بر اساس مؤلفه‌های هوش هیجانی، فصلنامه پژوهش‌های برنامه درسی، دوره۳،شماره۲، ۳۱-۱.
فتی، لادن و همکاران(۱۳۸۵). آموزش مهارت‌های زندگی، تهران: نشر دانژه
قاضی‌زاده هاشمی،زهراسادات(۱۳۹۶). اصول هوش هیجانی در نهج البلاغه، پایان نامه دکتری، دانشکده الهیات،دانشگاه فردوسی مشهد
قادری،هیمن(۱۳۹۷) تحلیل محتوای کتابهای فلسفه،جامعه شناسی،روان شناسی و دین و زندگی دوره دوم آموزش متوسطه بر اساس مؤلفه های هوش هیجانی از دیدگاه بار-آن،پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه شهید بهشتی
کریپندورف، کلوس(۱۳۹۴). تحلیل محتوا، مبانی روش شناسی، ترجمه هوشنگ نایبی، تهران: نشر نی.
گال، مردیت؛ بورگ، والتر(۱۳۸۴). روش های تحقیق کمی و کیفی در علوم تربیتی و روان شناسی، ترجمه نصر و همکاران، تهران: انتشارات سمت.
گلمن،دانیل(۱۳۸۴)، هوش هیجانی، توانایی محبت کردن و محبت دیدن، ترجمه نسرین پارسا، تهران:انتشارات رشد
مقبل خواجه، محسن(۱۳۸۸). مهارت‌های ارتقاء هوش هیجانی، گرگان: انتشارات رشد فرهنگ
مکلم، گایل ال(۱۳۹۰).تنظیم هیجان کودکان، ترجمه احمدرضا کیانی و فاطمه بهرامی، تهران:انتشارات کتاب ارجمند
ملکی، حسن(۱۳۷۹).مبانی برنامه‌ریزی درس آموزش متوسطه، تهران:سمت
میردریکوندی،رحیم(۱۳۹۰). هوش هیجانی، پیشینه و رویکردها از نگاه دین و روان شناسی، سال ۴،شماره۳،۱۲۴-۹۷.
هاشمی،سهیلا؛ چمنی،ویدا(۱۳۹۲) تحلیل محتوای کتاب‌های درسی دوره راهنمایی بر اساس مؤلفه‌های هوش هیجانی، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، سال۱۲،شماره۴۵،۱۲۱-۹۹.
هاگس،مارسیا؛ پترسون، بانیتا؛ برادفورد،جیمز(۱۳۸۸). هوش هیجانی و رهبری سازمانی، ترجمه علی محمد گودرزی، تهران: انتشارات مرکز آموزش و تحقیقات صنعتی ایران
هولستی، ال.آر(۱۳۷۴). تحلیل محتوا در علوم اجتماعی و انسانی، ترجمه نادر سالار زاده، تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
Alkozei, A., et al. (2019). Increases in Emotional Intelligence After an Online Training Program Are Associated With Better Decision-Making on the Iowa Gambling Task, Psychological Reports, 40(1), 1–27.
Alkozei, A., Schwab, Z. J., & Killgore, W. D. (2016). The role of emotional intelligence during an emotionally difficult decision-making task. Journal of Nonverbal Behavior, 40(1), 1–16.
Bar-On, R. (2004). The Bar-On Emotional Quotient Inventory (EQ-i): Rationale, description and summary of psychometric properties. In E. Geher (Ed.), Measuring emotional intelligence: Common ground and controversy (pp. 115–145). Hauppauge, NY: Science Publishers
Bar-On, R. (2000). Emotional and social intelligence: Insights from the Emotional Quotient Inventory. In R. Bar-On & J. D. A. Parker (Eds.) The handbook of emotional intelligence: Theory, development, assessment, and application at home, school, and in the workplace (pp. 363–388). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
Clarke, N. (2010). The impact of a training programme designed to target the emotional intelligence abilities of project managers. International Journal of Project Management, 28(5), 461–468.
Coskun,A& Oksuz,Y(2019). Impact of Emotional Literacy Training on Students' Emotional Intelligence Performance in Primary Schools, International Journal of Assessment Tools in Education, Vol. 6, No. 1, 36–47
Co ̂ te´ , S., Lopes, P. N., Salovey, P., & Miners, C. T. (2010). Emotional intelligence and leadership emergence in small groups. The Leadership Quarterly, 21(3), 496–508.
Gutie´rrez-Cobo, M. J., Cabello, R., & Ferna´ ndez-Berrocal, P. (2016). The relationship between emotional intelligence and cool and hot cognitive processes: A systematic review. Frontiers in Behavioral Neuroscience, 10, 101.

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-11-18]

Mayer, J.D. and Salovey, P. (1997). What is Emotional Intelligence? Emotional Development and Emotional Intelligent, Basic Book

Othman, N. and Muda, T. (2018), "Emotional intelligence towards entrepreneurial career choice behaviours", Education + Training, Vol. 60 No. 9, pp. 953-970

Pablo, Fernandez-Berrocal. Desiree, Ruiz, (2008). Emotional intelligence in education. Electronic journal of research in Educational Psychology. NO15, Vol6(2).421-436

Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. Imagination, Cognition and Personality, 9(3), 185–211. doi: 10.2190/DUGG-P24E-52WK-6CD

Salovey, P., & Grewal, D. (2005). The science of emotional intelligence. American Psychological Society. 14 (6): 281-285.

[Downloaded from isoedmag.ir on 2026-11-18]